

Styre: Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet
Styresak: 29/24
Møtedato: 7.5.2024
Journalnummer: 2024/1383

Oppfølging av vedtak i sak 17-24 – Forslag om omgjøring av fakultetsstyrets vedtak, alternativt forslag om å si opp ytterlige utvekslingsavtaler

Bakgrunn

I møte 19.03.2024 behandlet styret et forslag om å avslutte avtalen om utveksling av studenter mellom The Buchmann Faculty of Law, Tel Aviv University og Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen. Forslaget var fremmet av styremedlem Marthe Engedahl og fungerende fast møtende varamedlem Siv Elén Årskog Vedvik, begge representanter valgt av gruppe B (midlertidig vitenskapelig ansatte).

Saken har vakt et stort engasjement internt ved fakultetet og flere engasjerte seg med ulike innspill til fakultetsstyret. Styret diskuterte saken i mer enn én time.

Etter votering med seks mot fem stemmer gjorde styret følgende vedtak:

«Det juridiske fakultetet sier opp utvekslingsavtalen med Tel Aviv University.»

Tel Aviv University er senere informert om vedtaket pr e-post.

Forslag om omgjøring av vedtaket av 19.03.2024 fra styremedlem Eirik Holmøyvik.

I brev av 09.04.2024 tar styremedlem Eirik Holmøyvik til orde for ny behandling i fakultetsstyret og foreslår at styret omgjør sitt tidligere vedtak:

«Eg ber prinsipalt om at fakultetsstyret gjer om vedtaket i sak 17-24 slik at utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv ikkje blir sagt opp. Grunnane til at eg ber om ny behandling av og omgjøring av vedtaket i sak 17-24 er at spørsmålet saka reiser er eit viktig prinsippspørsmål utan presedens og med verknader ut over utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv. Etter mitt syn er desse sidene av saka ikkje tilstrekkeleg greidd ut og det var også andre manglar ved saksframstillinga- og behandlinga.»

For det tilfellet at styret ikke finner å gjøre om vedtaket, foreslår Holmøyvik subsidiært at utvekslingsavtalene som fakultetet har med en rekke andre universitet i Russland og Kina sies opp. Han skriver blant annet følgende:

«Som det går fram av punkt 2 meiner eg det må vere ein svært høg terskel for å seie opp ein utvekslingsavtale på anna grunnlag enn forhold ved utvekslingssamarbeidet sjølv. Dersom fakultetet fyrst går til det skrittet å seie opp ein utvekslingsavtale knytt til etiske forhold ved staten eller utanfor utvekslingssamarbeidet, så må dei etiske standardane gjelde alle utvekslingsavtaler. Seier vi A, så må vi seie B. Likskap for lova og forbod mot usakleg forskjellsbehandling, er grunnleggjande prinsipp i rettsstaten. Av alle institusjonar på UiB er det viktig at Det juridiske fakultetet ikkje opptre vilkårleg eller gjev inntrykk av at vi forskjellsbehandlar samarbeidspartnarar på grunnlag av nasjonalitet eller styrken til interessegrupper i samfunnet. Dersom fakultetet fyrst stiller etiske krav til enkelte lærestadar for å inngå eller halde på utvekslingsavtaler, må fakultetet stille same krav til alle.»

For det tilfellet at fakultetsstyret ikke finner å gjøre om vedtaket, mener Holmøyvik at fakultetet må be Universitetsstyret om å si opp utvekslingsavtalene med Makerere University (Uganda) og Birzeit University (Palestina). Han mener at universitetet må

«ta ei aktiv leiarrolle overfor fakulteta når det gjeld etiske krav til institusjonelt samarbeid».

Han fremholder også at:

«UiB [har] sentralt utvekslingsavtaler som kan gjerast gjeldande på fakultetsnivå, men som fakulteta ikkje kan seie opp. Nokre av desse utvekslingsavtalene reiser etiske innvendingar.» .

Skriftlige merknader til Holmøyviks forslag om omgjøring av vedtaket av 19.03.2024.

I brev av 25.04.2024 imøtegår Marthe Engedahl, Martin Mindestrømmen og Siv Elén Årskog Vedvik forslaget om omgjøring fra Eirik Holmøyvik. Martin Mindestrømmen er tilbake fra foreldrepermisjon og er igjen fast medlem i fakultetsstyret fra gruppe B, mens Marthe Engedahl er fast møtende varamedlem .

I brevet kommenterer de Holmøyvik sitt forslag, men de går også i rette med synspunkter Holmøyvik skal ha kommet med i Bergens Tidende og Khrono.

Avslutningsvis skriver de følgende:

«Vi kan som omtalt innledningsvis ikke se at det har kommet frem nye opplysninger eller argumenter som taler for at det vedtaket som ble truffet i fakultetsstyret bør omgjøres.

Det var Israel som var gjenstand for vårt forslag, og derfor situasjonen i Gaza og ved universitetet i Tel Aviv som ble beskrevet, og ikke andre land og institusjoner. Om det også skal reageres overfor andre institusjoner vi har avtaler med, blir etter vårt syn en sak for seg. Vi er derfor ikke enige med Holmøyvik i at saksutredningen – slik den fremstod samlet på bakgrunn av vårt forslag og ledelsens saksfremstilling og

alternative vedtaksforslag – var mangelfull fordi den ikke tok opp andre utvekslingsavtaler fakultetet har.

Når det gjelder universitetene som har utvekslingsavtaler med UiB, men ikke med vårt fakultet, kan vi ikke se at fakultetsstyret i forbindelse med denne saken har noen grunn til å «anmode» universitetsstyret om å gjøre noe med disse. Det kan i alle tilfeller ikke vært en mangel ved vår saksfremstilling at vi ikke inkluderte et forslag om hva UiB sentralt skal gjøre med sine avtaler.

Det å endre mening om en vanskelig sak er selvsagt lov, og et styrevedtak står bare til det blir erstattet av et nytt. Etter vårt syn vil det likevel være å vise liten respekt for fakultetsdemokratiet om en sak omgjøres i påfølgende styremøte fordi sammensetningen av styremedlemmer er en annen enn ved første behandling. Når fakultetsstyret har avgjort en sak, bør vedtaket respekteres, selv om man er uenig i resultatet.»

I etterkant har også professor Terje Einarsen kommet med innspill som forsvarer vedtaket som fakultetsstyret fattet om å si opp avtalen med Tel Aviv. Professor Knut Einar Skodvin har også kommet med et innspill. Her går han bl.a. i rette med Engedahl, Mindestrømmen og Vedvik sin argumentasjon knyttet til ICJ sin rolle for å si opp en samarbeidsavtale mellom to universitet. Alle de skriftlige innspillene følger som vedlegg.

Dekan og fakultetsdirektørs merknader

1. Oppfølging av styrets vedtak 19. mars

På bakgrunn av den orienteringen fakultetet ga til The Buchmann Faculty of Law, Tel Aviv University på e-post om fakultetsstyrets vedtak 19. mars om å si opp den gjensidige utvekslingsavtalen, ba fakultetet i Tel Aviv om et oppklarende møte om saken. I møtet som ble gjennomført digitalt 15.04.2024 deltok dekan Yishai Blank og visedekan Issachar Rosen-Zvi fra The Buchmann Faculty of Law og dekan Karl Harald Søvig og fakultetsdirektør Øystein L. Iversen fra Det juridiske fakultet.

Dekanen redegjorde for foranledning og bakgrunn for styrets vedtak i saken. Det ble også informert om at et styremedlem hadde fremmet krav om å ny behandling av saken.

Representantene fra The Buchmann Faculty of Law fremholdt at den finansielle støtten og andre ordninger som er etablert for studenter som utskrives for militærtjeneste er besluttet nasjonalt og er tiltak som Tel Aviv University er pålagt å følge opp. Videre ble understreket at man så det som lite treffende å etablere en sanksjon som i realiteten bare rammer studentutveksling. Det ble vist til at sanksjonen dermed også rammer palestinere. Andelen palestinske studenter ved Tel Aviv University ble oppgitt å være 20%, og det ble vist til at denne studentgruppen ofte blir gitt finansiell støtte til utveksling gjennom spesielt rettede programmer.

I møtet ga vi dekan og fakultetsdirektør uttrykk for at selv om vi i utgangspunktet var negativ til vedtaket om å si opp utvekslingsavtalen og argumenterte mot dette, skal det generelt sett mye til for at dekan og fakultetsdirektør fremmer et forslag om å omgjøre et vedtak fra det foregående styremøte.

2. Spørsmålet om omgjøring

UiB har egne Regler for styringsorganene ved fakultetene og instituttene (vedtatt av universitetsstyret 27.09.2018, sist endret 4.2.2021). Disse inneholder ingen bestemmelser om omgjøring. Heller ikke Reglement for Det juridiske fakultet (vedtatt av fakultetsstyret 15.12.2020) har slike regler. Utgangspunktet er derfor at et vedtak fattet av fakultetsstyret gjelder til det er fattet et nytt vedtak. Unntak må gjøres dersom enkeltpersoner eller institusjoner har innrettet seg etter det opprinnelige vedtaket slik at de har fått en berettiget forventning om at det blir stående. Dette er ikke aktuelt i denne saken.

Dekan og fakultetsdirektør vil understreke at en ledelsesmodell som bygger på en ordning med kollegiale organer, hvor sammensetningen naturlig nok vil variere etter hvem som til enhver tid har anledning til å møte, vil fremstå som lite forutsigbar og mindre tillitvekkende, dersom det etableres en lav terskel for ny behandling i neste møte – omkamper – i større eller mindre saker. En slik praksis vil gjøre styring vanskelig og over tid svekke tilliten til den demokratiske modellen som dagens ordning bygger på. Unntak må gjøres der hvor det første vedtaket lider av mangler, typisk saksbehandlingsfeil. I denne saken mener Holmøyvik at saksbehandlingen ikke har vært tilfredsstillende.

Dekan og fakultetsdirektør mener at det ikke har fremkommet informasjon av slik karakter at det tilsier saken står i et vesentlig annet lys, enn ved første gangs behandling, selv om argumentasjonen langs de ulike linjene har fått en mye grundigere skriftlig behandling enn det som var situasjonen i forkant av forrige styremøte. Innspillene som har kommet til Homøyviks forslag viser at fagmiljøet fortsatt er splittet i spørsmålet om hva som skal være kriteriene for å utvikle et institusjonelt samarbeid, saksbehandlingskrav frem mot et slikt vedtak og hvilken avgjørelse som er riktig.

Dekan og fakultetsdirektør vil derfor ikke slutte seg til forslaget til Eirik Holmøyvik om å omgjøre styrets vedtak i sak 17-24, selv om vi deler hans oppfatning om at styret burde fattet et annet vedtak.

3. Rekkevidden av vedtaket 19. mars for andre utvekslingsavtaler

Eirik Holmøyvik har også fremmet et subsidiært forslag til vedtak om å si opp flere avtaler med russiske og kinesiske institusjoner, som styret også skal ta stilling til. Dekan og fakultetsdirektør mener i likhet med Holmøyvik at det skal gjelde en svært høy terskel for å si opp en utvekslingsavtale på annet grunnlag enn forhold ved utvekslingssamarbeidet i seg selv. Vi viser her til saksnotatet vårt i sak 17-24.

Styreflertallet har avsluttet avtalen med universitetet i Tel Aviv ut fra hva som stikkordsmessig kan betegnes som oppsigelse på "etisk grunnlag". Da oppstår spørsmålet om likebehandling med andre utvekslingsavtaler. Fakultetet har utvilsomt avtaler med institusjoner i land hvor det forekommer grove brudd på folkeretten, men dekan og fakultetsdirektør har ikke oppfattet flertallet som gikk inn for å utvikle samarbeidet med Tel Aviv slik at det ønsket en generell gjennomgang av avtaleporteføljen på etisk grunnlag.

Når det gjelder forholdet russiske institusjoner, er situasjonen særpreget ved at avtalene «legges på is», i samsvar med nasjonale retningslinjer, jf. [brev fra Kunnskapsdepartementet](#) 5. mars 2022. For ordens skyld vil dekan og fakultetsdirektør legge til at fakultetet også har en avtale med Immanuel Kant Baltic Federal University i Kaliningrad. Denne gjelder til 20.08.24. Siden samarbeid med Russland ligger på is, er det ikke naturlig å ta initiativ til fornying av avtalen med Immanuel Kant. Den har også vært avpublisert på fakultetets

nettsider, siden den ikke har vært aktuell å søke på denne våren for våre utreisende studenter.

Når det gjelder institusjoner i andre land, kan en diskutere om fakultetsstyret bør avslutte tallrike avtaler i flere land uten å løfte saken til universitetsstyret siden et slikt vedtak vil kunne ha konsekvenser for hvordan UiB oppleves som samarbeidspartner. Siden dekan og fakultetsdirektør ikke går inn for å avslutte flere avtaler, går vi ikke nærmere inn på denne tematikken.

Dekan og fakultetsdirektør mener at vedtaket til flertallet i sak 17-24 må ses i lys av den pågående krigføringen i Gaza og de uforholdsmessige høye dødstallene blant sivile og lidelsene for befolkningen. Dermed må ikke vedtaket nødvendigvis føre til at andre utvekslingsavtaler skal avsluttes.

Folkerettssituasjonen i ulike land er forskjellig, og hvilken uavhengighet institusjoner har fra sentrale myndigheter vil også variere. Noe av problemet ved denne typen vurderinger er at fakultetet ikke har noe apparat for å overvåke og analysere situasjonen i de aktuelle land, eller regionene, hvor de aktuelle institusjonene er lokalisert, og hvilke demokratiske rammer de lever under. Vi har så langt utelukkende hatt studentenes situasjon for øye, og forholdt oss til Utenriksdepartementets reiseråd med hensyn til sikkerheten for studerende. Avslutning av andre avtaler vil også ha direkte konsekvenser for studenter fordi forslaget gjelder avtaler hvor det i dag er utveksling begge veier.

På denne bakgrunn vil dekan og fakultetsdirektør innstendig oppfordre styret om at vedtaket 19. mars ikke skal få virkning for andre avtaler.

forslag til vedtak:

1. Styret gjør ikke om på vedtak i sak 17-24 om å si opp avtalen om studentutveksling med Universitetet i Tel Aviv.
2. Styret avstår fra å kreve at fakultetet skal utrede om det er behov for å avslutte andre avtaler om studentutveksling på etisk grunnlag.

Karl Harald Søvig
dekan

Øystein L. Iversen
fakultetsdirektør

30.04.2024

Vedlegg:

- 1: Framlegg om omgjøring av vedtak 17-24 fra Eirik Holmøyvik
- 2: Merknader til forslag om omgjøring TAU fra gruppe B
- 3: Bemerkning fra Terje Einarsen

4: Innspill fra Knut Einar Skodvin

Framlegg om omgjerung av vedtak 17-24, alternativt oppseiing av utvekslingsavtaler i land som ikkje oppfyller etiske standardar

1. Bakgrunn

I sak 17-24 vedtok fakultetsstyret med seks mot fem røyster å seie opp utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv. Grunnlaget for å seie opp utvekslingsavtalen var ikkje knytt til den faglege kvaliteten på undervisninga til Universitetet i Tel-Aviv, men fordi universitetet, i følgje framleggsstillarane, hadde ei «problematisk rolle i Israels krigføring i Gaza». Konkret viste framleggsstillarane til at ei førebels avgjerd frå Den internasjonale domstolen la til grunn at det var plausibelt at Israel kan gjere folkemord i Gaza, at FN's generalsekretær slo fast at Israel har brote krigens folkerett, og at Universitetet i Tel-Aviv «støtter aktivt opp om Israels krigføring og mulige folkemord i Gaza i form av økonomisk støtte til studenter ved universitetet som kalles inn til militærtjeneste.»

Det sit langt inne for meg å be om omkamp om ei sak avgjort av fakultetsstyret. Denne saka er likevel så spesiell og utan presedens i historia til fakultetet at eg vil be fakultetsstyret prinsipalt om å gjere om vedtaket i sak 17-24. Dersom fakultetsstyret ikkje kan gjere om på vedtaket i ei slik sak, så kan det aldri det. Subsidiært ber eg fakultetsstyret om å seie opp andre utvekslingsavtaler som ikkje oppfyller etiske standardar. Eg gjer greie for grunnane under, sjå respektive punkt 2 (omgjerung) og 3 (likebehandling).

I sak 17-24 godtok fakultetsstyret at det ikkje er naudsynt å hente inn synspunkta til dei aktuelle lærestadane for å stadfeste eller avkrefte om påstandar i saksframlegget er riktige. Eg legg til grunn at det same kan gjerast i denne saka.

2. Omgjerung

2.1 Innleiing

Eg ber prinsipalt om at fakultetsstyret gjer om vedtaket i sak 17-24 slik at utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv ikkje blir sagt opp. Grunnane til at eg ber om ny behandling av og omgjerung av vedtaket i sak 17-24 er at spørsmålet saka reiser er eit viktig prinsippspørsmål utan presedens og med verknader ut over utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv. Etter mitt syn er desse sidene av saka ikkje tilstrekkeleg greidd ut og det var også andre manglar ved saksframstillinga- og behandlinga.

2.2 Omgjerung grunna manglande prinsipiell vurdering

Dersom fakultetet seier opp ein utvekslingsavtale på grunnlag av at vertsstaten ikkje oppfyller etiske krav, vil det vere eit markant brot med både norsk utanriks- og kunnskapspolitik og den utvekslingspolitikken fakultetet og UiB har ført i lang tid. Både fakultetet og UiB har utvekslingsavtaler med lærestadar i autoritære statar som bryt menneskerettane grovt og der det er låg grad av akademisk fridom. Som andre norske lærestadar har UiB og fakultetet halde fast ved utvekslingsavtaler i slike situasjonar fordi studentmobilitet har blitt rekna å ha ein

eigenverdi. Verdien til studentmobiliteten er langsiktig og bør ikkje setjast i spel ved politiske markeringar med kortvarig nytte, slik oppseiing av utvekslingsavtaler er.

Norsk kunnskapspolitikkk har på tvers av skiftande regjeringar alltid framheva studentutveksling som ein akademisk eigenverdi. I den siste stortingsmeldinga om emnet, Meld. St. 7, *En verden av muligheter*, s. 10, blir studentmobilitet rekna som eit freds- og demokratiprojekt:

«Studieopphold i utlandet skal gi studentene internasjonal erfaring som vil gjøre dem bedre rustet til å delta i et europeisk og globalisert arbeids- og næringsliv. I tillegg skal internasjonal studentmobilitet støtte opp under det liberale demokratiets verdier, verdier vi ser er under press i dagens verden. Å bringe unge mennesker sammen kan bygge broer over nasjonale spenninger, gi interkulturell forståelse og bidra til å utfordre antidemokratiske og fremmedfiendtlige krefter. Fremtidens samfunnsborgere trenger nye ferdigheter i et samfunn som i økende grad er globalt, multikulturelt og digitalt. Internasjonal studentmobilitet skal bidra til å forme fremtidens samfunn til det bedre ved at studenter bryner sine meninger mot meningene til dem med en annen bakgrunn. Høyere utdanningsinstitusjoner skal arbeide sammen for å løse samfunnsproblemer og bedre kvaliteten på forskning og utdanning. Land skal gjennom forpliktende samarbeid sørge for at det er mulig for elever, studenter og forskere å være mobile.»

Det er brei og vedvarande politisk semje om det synet på studentmobilitet som kjem til uttrykk i stortingsmeldinga og det er dessutan ein integrert del av norsk utanrikspolitikkk. Som framheva i Meld. St. 7, *En verden av muligheter*, 12, kan akademisk samarbeid sjåast på som ei forlenging av det forpliktande internasjonale samarbeidet mellom statar og det multilaterale systemet som er ein grunnpillar i norsk utanrikspolitikkk, jf. Meld. St. 27 (2018–2019), *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid*. I dette ligg det at internasjonalt akademisk samarbeid har ein vedvarande eigenverdi, også når ein stat bryt menneskerettane, demokratiet forvitrar eller ein stat bryt maktforbodet i FN-pakta. Nettopp i ein slik situasjon er akademisk samarbeid viktig som ein plattform for kunnskapsutveksling og med det kritikk mot styresmaktene i statane. Like lite som at Noreg bryt dei diplomatiske relasjonane til statar for brot på folkeretten, bør norske universitet bryte dei akademiske relasjonane til universitet i desse statane.

Det norske synet på studentmobilitet anerkjenner studentmobilitet som ein integrert del av *akademisk fridom*. Kjernen i den akademiske fridomen er kunnskapsproduksjonen gjennom forskinga, men undervisninga følgjer med gjennom idealet om at undervisninga skal vere forskingsbasert. Slik akademisk fridom er forstått i internasjonale standardar skal internasjonalt akademisk samarbeid vernast om. Dette følgjer både av artikkel 15 (4) i FN's konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettar så vel som andre internasjonale standardar.¹ Professor Hans Petter Graver har difor med rette omtala akademisk boikott som «et dypt problematisk virkemiddel sett ut fra prinsipper og idealer om akademisk frihet. Vedtak om boikott er både

¹ Sjå til dømes eksplisitt for studentar i Europarådets Recommendation CM/Rec(2012)7 of the Committee of Ministers to member States on the responsibility of public authorities for academic freedom and institutional autonomy, avsn. 5 og 23. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805ca6f8. I kartlegginga av akademisk fridom i meldemsstatane, anerkjenner EU «the freedom of students to develop and follow their own study preferences without any undue political, administrative, religious, economic, social, cultural, or academic interferences, pressures, or limitations.» Sjå EP Academic Freedom Monitor 2023, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/757798/EPRS_STU\(2024\)757798_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/757798/EPRS_STU(2024)757798_EN.pdf)

autoritært og prinsippløst. Samarbeid mellom forskere og vitenskapelige institusjoner, er en av vitenskapens grunnpilarer.»²

Den akademiske fridomen er ikkje absolutt, og med det heller ikkje det internasjonale forskings- og undervisningssamarbeidet. Verdsetjinga av mobilitet i dei internasjonale standardane for akademisk fridom tilseier likevel at akademisk boikott i form av forbod mot studentutveksling er eit ekstremt tiltak som krev sær gode grunnar og saksbehandling.

Ei anna side ved vedtaket i sak 17-24 er at det berre rettar seg mot utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv, og ikkje eventuelt anna institusjonelt samarbeid mellom fakultetet og israelske lærestadar. Også samarbeid på personnivå mellom våre forskar og israelske forskarar har ei institusjonell side ved at fakultetet vil dekke reisekostnader og andre kostnader ved å ha forskarsamarbeid på tvers av landegrensene. Vedtaket i sak 17-24 forbyr heller ikkje at fakultetet i søknader om forskingsmidlar går inn som partner i eit konsortium som også omfattar israelske universitet. Altså er det greitt med institusjonelt samarbeid på forskarnivå, men ikkje på studentnivå. Det er grunn til å merke seg at framlegget til akademisk boikott vart sett fram av tilsette ved fakultetet, men skadeverknaden er avgrensa til studentane. Denne forskjellsbehandlinga er for meg uforståeleg.

Eg går ut i frå at fakultetsstyret ikkje ønsker eller i sak 17-24 meinte å behandle israelske samarbeidspartnarar annleis enn samarbeidspartnarar i andre land på grunnlag av nasjonalitet. Det vil etter mitt syn stride mot verdigrunlaget til fakultetet. Det betyr at ei sak om avslutning av ein utvekslingsavtale på etisk grunnlag bør leggjast breiare opp enn berre Universitetet i Tel-Aviv og omfatte alle utvekslingsavtalene fakultetet har. Denne innvendinga vart reist under fakultetsstyremøtet i sak 17-24, men vedtaket vart likevel berre retta mot Universitetet i Tel-Aviv. Dette etterlét eit uheldig inntrykk av at fakultetet behandlar israelske samarbeidspartnarar strengare enn til dømes kinesiske samarbeidspartnarar, der dei etiske spørsmåla er vel så store, sjå 3.3 under. Som juridisk fakultet kan vi ikkje drive med forskjellsbehandling eller bruke ulike etiske standardar for ulike samarbeidspartnarar. Dette er etter mitt syn ein alvorleg mangel ved saksframlegget og vedtaket i sak 17-24.

Etter mitt syn tilseier desse omstenda at vedtaket i sak 17-24 blir gjort om. Dersom fakultetsstyret ønsker å leggje om utvekslingspolitikken, bør spørsmålet greiast ut i full breidde og leggjast fram som ei særskilt sak.

2.3 Omgjering grunna manglar ved saksbehandlinga

Eg meiner vidare at vedtaket i sak 17-24 bør gjerast om fordi saksbehandlinga ikkje har vore tilfredsstillande.

Det er ikkje vanleg at fakultetsstyret behandlar så viktige prinsipielle saker på eitt møte. Saksdokumenta kjem kort tid i forvegen, noko som gjer det krevjande for styremedlemmane å setje seg inn i komplekse saker og vurdere informasjonen som kjem fram i saksdokumenta. I styremøtet er det vanskeleg å kome med supplerande informasjon over bordet. Difor bør

² Hans Petter Graver, “Akademisk boikott er autoritært og prinsippløst”, *Aftenposten* 6. april 2024, <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/15QqQK/akademisk-boikott-er-autoritaert-og-prinsipploest>.

fakultetet behandle slike saker over fleire møter. Dette gjeld særleg når eit viktig spørsmål blir reist for fyrste gong.

Vedtaket i sak 17-24 er skjemma av at det i sakspapira vart sett fram uhaldbare påstandar frå professor Terje Einarsen om straffeansvar for styremedlemmane for medverknad til folkemord dersom fakultetsstyret ikkje sa opp utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv. Det er særleg alvorleg at Einarsen retta påstanden særskilt mot studentrepresentantane i styret. Dette gjev inntrykk av eit utilbørleg press mot studentrepresentantane som fakultetet bør ta skarp avstand frå ved å vurdere saka på nytt. Oppførselen til Einarsen er offentleg kritisert av studentar frå fakultetet³ og er omtala i media.⁴ Det er såleis skapt eit offentleg inntrykk av at saksbehandlinga for fakultetsstyret er uryddig. Etter mitt syn er dette åleine ein grunn til å ta saka opp til ny behandling.

Vidare meiner eg at sak 17-24 ikkje var tilstrekkeleg opplyst når det gjeld konsekvensane for andre utvekslingsavtaler, terskelen for oppseiing og forhold som talar mot at Universitetet i Tel-Aviv har brote etiske krav vårt fakultet må stille til samarbeidspartnarar.

Saksframlegget mangla relevant informasjon om Universitetet i Tel-Avivs kritiske rolle overfor både den ulovlege okkupasjonen av Vestbreidda og krigføringa av Gaza. Forskaren Maya Wind har rett nok skulda jussprofessorar ved Universitetet i Tel-Aviv for å støtte krigføringa og okkupasjonen med juridiske argument.⁵ Det er likevel ikkje uvanleg at det blant jussprofessorar i statar med akademisk fridom vil vere dei som tolkar retten slik at denagnar staten. Biletet Wind teiknar er truleg for einsidig og stemmer ikkje med Academic Freedom Index til det anerkjente V-Dem-prosjektet.⁶ På denne indeksen får Israel 0,85, som ligg om lag på same nivå som Noreg (0,87), Sveits (0,85) og Danmark (0,89), og høgare enn land som Storbritannia (0,79), Nederland (0,79) og USA (0,69). Nettopp professorar på det juridiske fakultetet ved Universitetet i Tel-Aviv har på fagleg juridisk grunnlag kritisert dei israelske styresmaktene både for krigføringa på Gaza⁷ og for okkupasjonen på Vestbreidda.⁸ Dette nyanserer biletet som vert teikna i saksframlegget om at Universitetet i Tel-Aviv «støtter aktivt opp om Israels krigføring». Etter mitt syn er det meir korrekt å seie at Universitetet i Tel-Aviv støttar Israels krigføring så langt som at den er i samsvar med folkeretten. Det er eit universitet i sin fulle rett til å gjere og kan ikkje vere grunnlag for å seie opp ein utvekslingsavtale. Eg minner i denne samanhengen om at Den internasjonale domstolen på vedtakstidspunktet ikkje hadde pålagt Israel å avslutte all krigføring på Gaza, slik at krigføringa i seg sjølv ikkje var folkerettsstridig. Eit pålegg om våpenkvile vart fyrst gjeve 25. mars ved Tryggingrådet's resolusjon 2728/2024, med verknad til 9. april.⁹

Saksframlegget gav heller ikkje tilstrekkeleg informasjon om konsekvensane for utvekslingsarbeidet til fakultetet dersom kriteriet for å avslutte utvekslingsavtaler er at lærestaden aktivt støttar krigføringa til heimstaten i form av moderat økonomisk støtte til

³ <https://www.studvest.no/debatt/vi-forventer-mer-av-en-jussprofessor/149164>

⁴ <https://www.bt.no/politikk/i/onJ98K/gaar-ut-mot-terje-einarsen-ved-det-juridiske-fakultetet>

⁵ <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2024/03/24/maya-wind-fant-enormt-med-materiale-som-viser-hvordan-israelske-universiteter-medvirker-til-okkupasjonen/>

⁶ <https://academic-freedom-index.net/>

⁷ <https://www.justsecurity.org/92138/on-civilians-return-to-north-gaza-what-international-humanitarian-law-requires/>

⁸ <https://verfassungsblog.de/wrong-to-the-core/>

⁹ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/080/81/pdf/n2408081.pdf?token=4VrUxCHaSJr6Pefmi6&fe=true>

studentar som deltek i krigføringa. Som eg gjer greie for i punkt 3.5 vil ein slik standard særleg vere problematisk for eksisterande og framtidige utvekslingsavtaler med amerikanske lærestadar. Ein slik standard vil også bli vanskeleg å etterleve for UiB og andre norske lærestadar dersom norske vernepliktige studentar og universitetstilsette skulle bli sendt i krig. Før fakultetsstyret kan seie opp utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv, må styret fyrst avklare prinsipielt kva etiske krav fakultetet skal stille til utvekslingsavtaler.

Etter mitt syn tilseier desse manglane ved saksbehandlinga og den einsidige og misvisande informasjonen i saksframlegget, at fakultetsstyret gjer om vedtaket i sak 17-24.

3. Oppseiing av andre utvekslingsavtaler

3.1 Grunnlag

Dersom fakultetsstyret ikkje vil gjere om på vedtaket i sak 17-24, føreslår eg at fakultetsstyret seier opp fleire andre utvekslingsavtaler (3.2 og 3.3), ber Universitetsstyret om å seie opp utvekslingsavtaler for UiB (3.4), og avklarar kva etiske prinsipp som skal vere førande for utvekslingspolitikken til fakultetet (3.5 og 3.6).

Som det går fram av punkt 2 meiner eg det må vere ein svært høg terskel for å seie opp ein utvekslingsavtale på anna grunnlag enn forhold ved utvekslingssamarbeidet sjølv. Dersom fakultetet fyrst går til det skrittet å seie opp ein utvekslingsavtale knytt til etiske forhold ved staten eller utanfor utvekslingssamarbeidet, så må dei etiske standardane gjelde alle utvekslingsavtaler. Seier vi A, så må vi seie B. Likskap for lova og forbod mot usakleg forskjellsbehandling, er grunnleggjande prinsipp i rettsstaten. Av alle institusjonar på UiB er det viktig at Det juridiske fakultetet ikkje opptre vilkårleg eller gjev inntrykk av at vi forskjellsbehandlar samarbeidspartnarar på grunnlag av nasjonalitet eller styrken til interessegrupper i samfunnet. Dersom fakultetet fyrst stiller etiske krav til enkelte lærestadar for å inngå eller halde på utvekslingsavtaler, må fakultetet stille same krav til alle.

I saksframlegget til sak 17-24 er det litt uklårt kva minste etisk standard fakultetet skal stille til våre utanlandske samarbeidspartnarar. Dels vart det vist til ei førebels avgjerd frå Den internasjonale domstolen og skuldingar frå FN's generalsekretær retta mot staten Israel. Dels vart det vist til konkrete forhold knytt til Universitetet i Tel-Aviv, i dette tilfellet at det «støtter aktivt opp om Israels krigføring og mulige folkemord» i form av «økonomisk støtte» til studentar som er kalla inn til militærtjeneste. Ein kan altså tenkje seg at både etiske forhold ved staten og forhold ved universitetet kan krevje at fakultetet seier opp utvekslingsavtaler.

Eg nemner at overfor mange land som bryt folkeretten og menneskerettane er internasjonal handheving lite praktisk og handhevinga er neppe konsekvent. Særleg gjeld det militære og økonomiske stormakter som Kina, Russland og USA. Difor kan fakultetet vanskeleg krevje ei avgjerd frå ein internasjonal domstol som grunnlag for å konstatere brot på etiske standardar.

Når det gjeld etiske krav til statar, har fakultetet utvekslingsavtaler med to statar som over tid og i dag har gjort seg skuldige i massive brot på folkeretten og menneskerettane, og som truleg er skuldige i pågåande brotsverk mot menneskeheita og folkemord. Desse statane er Russland og Kina. Dersom fakultetsstyret meiner at det på etisk grunnlag er riktig å seie opp utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv på grunn av handlingane til staten Israel, er det like sterke grunnar for å seie opp alle utvekslingsavtaler med russiske og kinesiske lærestadar.

3.2 Russland

Russland har dei siste åra utvikla seg til å bli eit totalitært diktatur. Den europeiske menneskerettsdomstolen har konkludert med at Russland i 2014 gjekk til væpna åtak mot Ukraina, og frå fullskalainvasjonen i 2022 er det heva over all tvil at Russland er skuldig i eit aggresjonsbrottsverk. Russland er også kasta ut av Europarådet av di staten på det grovaste bryt dei felleseuropesike verdiane om demokrati, rettsstat og menneskerettar. Den russiske krigføringa mot Ukraina er særst brutal og råkar sivile i stor skala. Krigsbrottsverka er massive. Av di Russland systematisk kidnappar ukrainske born for å påtvinge dei russisk kultur, har mellom andre Parlamentarikarforsamlinga til Europarådet skulda Russland for å bryte folkemordkonvensjonen. Påtalemakta under Den internasjonale straffedomstolen har utferda arrestordre mot president Putin og barnekommissæren Maria Lvova-Belova for bortføringa av ukrainske born. Ved avgjerda til Den internasjonale domstolen 16. mars 2022 vart Russland òg pålagt å straks stoppe det væpna åtaket på territoriet til Ukraina som byrja 24. februar 2022.

Særleg etter fullskalainvasjonen av Ukraina er ytringsfridomen i Russland sterkt innskrenka, og alle statlege institusjonar inkludert utdanningssektoren er underlagt sensur og sterk indoktrinering og politisering. Dette gjeld også Higher School of Economics, som fakultetet har utvekslingsavtale med.¹⁰ I ein slik samanheng gjev det ikkje meining å skilje mellom handlingane til staten og lærestadane. Desse må reknast som ei og den same eininga, slik at lærestadane må reknast å aktivt støtte opp under dei grove menneskerettskrenkingane til staten Russland. I lys av vedtaket til fakultetsstyret i sak 17-24, kan det ikkje vere tvilsamt at fakultetet på etisk grunnlag må kutte alle institusjonelle band til russiske institusjonar.

Fakultetet har éi utvekslingsavtale med russiske lærestadar: National Research University - Higher School of Economics i St. Petersburg og i Moskva. På nettsidene til UiB går det fram at avtalen er «lagt på is», men ikkje formelt sagt opp.¹¹

3.3 Kina

Kina er eit totalitært diktatur som i mange år har vore skulda for folkemord og grove internasjonale brotsverk mot minoriteten uigurane. Skuldingane er truverdige og er truleg snakk om eit av dei mest omfattande og grove brota på menneskerettar verda har sett dei siste åra. Ei rekkje truverdige internasjonale aktørar og statar har omtala politikken overfor uigurane som folkemord og/eller brotsverk mot menneskeheita. FN's høgkommissær for menneskerettar, OHCHR, konkluderte i 2022 med at den diskriminerande og vilkårlege fengslinga av uigurar av dei kinesiske styresmaktene «may constitute international crimes, in particular crimes against humanity».¹² Same år vedtok Europaparlamentet ein resolusjon som «[s]tates that the credible evidence about birth prevention measures and the separation of Uyghur children from their families amount to crimes against humanity and represent a serious risk of genocide».¹³ Europarådet oppmoda alle medlemsstatane til å gjere tiltak for å hindre vidare kinesiske overgrep («atrocities»). Parlament og regjeringar i fleire vestlege land, som Canada, USA,

¹⁰ <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/russias-war-suffocates-countrys-scholarship-and-science>.

¹¹ <https://www.uib.no/utvekslingsavtale/776-1#uib-tabs-om-avtalen>.

¹² OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China, avsn. 148. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf>

¹³ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0237_EN.html

Belgia, Tsjekkia, Frankrike, Litauen, Nederland, og Storbritannia, har vedteke resolusjonar som definerer den kinesiske forfølginga av uigurane som folkemord og/eller brotsverk mot menneskeheita.

Sidan Kina har eit totalitært styre utan akademisk fridom, gjev det ikkje meining å skilje mellom handlingane til staten og lærestadane. Desse må reknast som ei og den same eininga, slik at lærestadane må reknast å aktivt støtte opp under dei grove menneskerettskrenkingane til staten Kina. I lys av vedtaket til fakultetsstyret i sak 17-24, kan det ikkje vere tvilsamt at fakultetet på etisk grunnlag må kutte alle institusjonelle band til kinesiske institusjonar. I følge oversikta til UiB gjeld har fakultetet utvekslingsavtale med følgjande lærestadar:

1. China Foreign Affairs University
2. China University of Political Science and Law
3. City University of Hong Kong
4. Fudan University
5. Peking University
6. Renmin University of China
7. Shandong University
8. The Chinese University of Hong Kong
9. Tsinghua University

To av lærestadane ligg i Hong Kong. Etter grunnlova har Hong Kong noko sjølvstyre og visse menneskerettar i femti år med utgangspunkt i «eitt land, to system»-politikken, men i dag er denne illusorisk. Vala til den lovgjevande forsamlinga er for lengst kontrollert av Kina. Fakultetet bør difor behandle lærestadane i Hong Kong saman med dei andre kinesiske lærestadane.

Når fakultetet seier opp utvekslingsavtalene med kinesiske lærestadar, er det ikkje lenger naturleg å drive Bergen-China Law Centre. Dette er ein type institusjonelt samarbeid som bør avsluttast av same grunn som utvekslingsavtalene. Det vil heller ikkje vere naturleg å tilby valemne i kinesisk rett ved fakultetet, då desse har vore kopla til det institusjonelle samarbeidet. Eksisterande valemne i samarbeid med kinesiske lærestadar bør difor avsluttast.

3.4 Avtaler på UiB som ikkje oppfyller etiske standardar

Universitetsstyret valde å ikkje ta stilling til krav om akademisk boikott av Israel, men valde i staden å late dei ulike fakulteta ta avgjerdene for sine utvekslingsavtaler. Dette standpunktet har to uheldige verknader som eg meiner tilseier at Det juridiske fakultetet bør oppmode universitetsstyret til å ta ei aktiv leiarrolle overfor fakulteta når det gjeld etiske krav til institusjonelt samarbeid.

For det fyrste betyr vegringa til universitetsstyret at UiB ikkje får ei felles tilnærming til etiske standardar for institusjonelt samarbeid. Til dømes har fleire fakultet utvekslingsavtaler med kinesiske lærestadar. Dersom Det juridiske fakultetet seier opp utvekslingsavtaler med kinesiske lærestadar av dei etiske grunnane eg har gjort greie for ovanfor, er det inkonsekvent om andre einingar på UiB held fast på utveksling med dei same institusjonane. I denne samanhengen er det også viktig å minne om at avslutninga av utvekslingsavtaler på fakultetsnivå kan få konsekvensar for UiB som heilskap. For utanforståande, og for dei

institusjonane som fakultet ved UiB bryt samarbeidet med, vil det vere naturleg å identifisere fakulteta med UiB.

For det andre har UiB sentralt utvekslingsavtaler som kan gjerast gjeldande på fakultetsnivå, men som fakulteta ikkje kan seie opp. Nokre av desse utvekslingsavtalene reiser etiske innvendingar. Eg vil under nemne to særlege etiske bekymringar knytt til utvekslingsavtalene til UiB.

LGBT-rettar

Å uttrykke seksuell identitet er ein grunnleggjande menneskerett. I Noreg er hatefulle ytringar på grunnlag av seksuell legning straffbart. Dersom UiB skal stille etiske krav til land og institusjonar ein har utvekslingsavtaler med, er retten til å ha og leve ut si seksuelle legning eit opplagt krav.

Ifølgje Human Rights Dignity Trust er seksuelt samkvem mellom likekjønna personar straffbart i 65 land.¹⁴ I fleire land er det livstidsstraff eller andre strenge straffer, i nokre land også pisking. Fleire land har også dødsstraff for homofili, mellom dei Uganda, Saudi-Arabia og Pakistan. UiB har mange tilsette og studentar som er LGBT. Frå eit etisk perspektiv er det ikkje forsvarleg å ha institusjonelt samarbeid med lærestadar i land som ikkje anerkjenner LGBT-personar som likeverdige menneske.

For UiB er det særleg to utvekslingsavtaler som er problematiske når det gjeld menneskeverdet og -rettane til LGBT-personar. Dette er utvekslingsavtalene med Muhimbili University of Health and Allied Sciences i Tanzania (Det medisinske fakultetet og Instiutt for global helse og samfunnsmedisin) og Makerere University i Uganda (UiB og Fakultetet for kunst, musikk og design). Både Tanzania og Uganda har livstidsstraff or homofili. I 2023 innførte Uganda dessutan dødsstraff for såkalla «aggravated» homofil, som er dei tilfella der den eine parten er under 18 år eller ein av partane blir smitta av seksuelt overførbare sjukdomar.

Ifølgje Freedom House er den akademiske fridomen i både Uganda¹⁵ og Tanzania¹⁶ under press, med utbreidd sjølvensur og sanksjonar frå styresmaktene ved kritikk. Ein kan med god grunn argumentere for at norske universitet bør halde institusjonell kontakt med lærestadar i land der den akademiske fridomen er under press. Eg registrerer likevel at fakultetsstyret ikkje la vekt på dette argumentet i sak 17-24 overfor Universitetet i Tel-Aviv.

Viktig når det gjeld utveksling til land der homofili er straffbart, er at våre utvekslingsstudentar då blir pålagde å undertrykke sin eigen seksualitet. Det er grunn til å spørje om UiB kan påleggje sine studentar å gje avkall på grunnleggjande menneskerettar for å ta del i eit undervisningstilbod. Det prinsipielle spørsmålet er om UiB skal ha institusjonelt samarbeid med lærestadar i land som ikkje anerkjenner våre LGBT-studentar og -tilsette som likeverdige menneske og som aktivt fremjar hat og undertrykking av ei heil gruppe menneske. Den kenyansk-amerikanske poeten Mũkoma wa Ngũgĩ har grunngjeve boikott av Makerere University slik:

¹⁴ <https://www.humandignitytrust.org/>.

¹⁵ <https://freedomhouse.org/country/uganda/freedom-world/2024>

¹⁶ <https://freedomhouse.org/country/tanzania/freedom-world/2024>

«But I keep asking myself the same question – would I have visited the University of Pretoria at the height of apartheid?

We have to draw a line somewhere and blatant telegraphed hate is as a good place as any. When it comes to human rights, we simply cannot have hierarchies.»¹⁷

Universitetsstyret ved UiB bør difor ta stilling til om det er etisk forsvarleg å halde på utvekslingsavtaler med lærestadar i land der homofili er straffbart og forbod vert handheva.

Støtte til vald og terror

I følgje Human Rights Dignity Trust er homofili også straffbart i Palestina, men den tilgjengelege informasjonen tyder på at forbodet ikkje blir handheva.¹⁸ Det er likevel andre grunnar til at UiB bør vurdere å seie opp utvekslingsavtalen med Birzeit University i Palestina på etisk grunnlag. Organisasjonar knytt til terrororganisasjonen Hamas dominerer studentpolitikken på Birzeit.¹⁹ I israelske media blir Birzeit University skulda for å hylle terrordømte alumni og tillate at Hamas held paradar på campus.²⁰ Sjølv om informasjonen kjem frå israelsk media, kan den ikkje utan vidare avvisast og vert støtta av andre kjelder. Terrororganisasjonen Hamas var ansvarleg for terroråttaket på Israel 7. oktober 2023 og Birzeit University har ikkje teke avstand frå terroren. Meldingar Birzeit University legg ut på sosiale media, tyder eller på det motsette. Den 12. oktober 2023, berre dagar etter terroråttaket til Hamas, publiserte Union of Professors and Employees of Birzeit ei melding på X (Twitter) der dei uttalte at «resistance in all of its manifestations & forms don't need the pre-approval of static international law codes».²¹ Denne meldinga kan tolkast som ei oppmoding til vald i strid med folkeretten. Meldinga lenkar til ein deklarasjon datert 11. oktober frå dei tilsette ved Birzeit University som få lesarar kan oppfatte som noko anna enn støtte til terroren til Hamas 7. oktober og væpna kamp mot Israel.²² Deklarasjonen byrjar med orda: «2023 will be recorded historically as the year that Palestinians stood boldly in the face of colonial fascism and screamed in defence of their homes, humanity and life.»

Både EU og USA har gjeve Hamas status som terrororganisasjon. I Noreg har statsminister Jonas Gahr Støre omtala Hamas som ein terrororganisasjon.²³ I lys av at Det juridiske fakultetet i sak 17-24 meinte at det var tilstrekkeleg med aktiv støtte til krigføring for å avslutte ein utvekslingsavtale på etisk grunnlag, meiner eg terskelen også er nådd for Birzeit University. For å sikre likebehandling, og for å sikre at UiB ikkje kan oppfattast å støtte ein lærestad som i ord og handling har støtta ein organisasjon Noregs statsminister har omtala som ein terrororganisasjon, bør Universitetsstyret seie opp utvekslingsavtalen med Birzeit University.

¹⁷ <https://brittlepaper.com/2023/06/why-i-am-boycotting-uganda-by-mukoma-wa-ngugi/>

¹⁸ <https://www.humandignitytrust.org/country-profile/palestine/>

¹⁹ <https://www.middleeasteye.net/news/west-bank-hamas-bloc-wins-major-student-birzeit-elections>

²⁰ <https://www.dailywire.com/news/harvard-to-host-summer-program-at-palestinian-university-dominated-by-hamas>

²¹ <https://twitter.com/AseelAlBajeh/status/1712563503431893293> og <https://www.ngo-monitor.org/reports/compilation-of-ngo-statements-on-october-7-massacre-and-aftermath/>

²² https://drive.google.com/file/d/1IUe2CWEViWhJ1_ntZSVRslIdFAqxpbpmvi/view

²³ https://www.nrk.no/norge/store_-_hamas-er-en-terrororganisasjon-1.16591684

3.5 Avtaler med lærestadar som har sterke band til dei militære styrkane i land som deltek i krigføring

Ein del av grunngevinga i saksframlegget til sak 17-24 var at Universitetet i Tel-Aviv «støtter aktivt opp om Israels krigføring og mulige folkemord i Gaza i form av økonomisk støtte til studenter ved universitetet som kalles inn til militærtjeneste.» Dersom indirekte økonomisk støtte til krigføring i form av stipend til studentar kalla inn til militærtjeneste er tilstrekkeleg for å avslutte ein utvekslingsavtale på etisk grunnlag, er det ein låg standard som lett kan føre til at mange andre utvekslingsavtaler må seiast opp i framtida.

Over 1700 amerikanske universitet og høgskular er tett integrert i det amerikanske forsvaret gjennom Reserve Officers' Training Corps (ROTC), som er eit utdanningssamarbeid som lét soldatar få utdanning medan dei tenestegjer.²⁴ Dersom fakultetet seier opp utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv fordi det bidreg «aktivt» til krigføringa gjennom moderate økonomiske stipend, er det vanskeleg å sjå at vi kan ha utvekslingsavtaler med amerikanske universitet tilknytt ROTC dersom USA er involvert i væpna konflikhtar. I tillegg til at det amerikanske forsvaret aktivt rekrutterer på campus, som hos vår samarbeidspartnar Penn State Law,²⁵ legg universiteta til rette for at studentar kan delta aktivt i alle dei væpna konfliktane USA blir involvert i.

Per i dag er det ikkje noko som tyder på at våre amerikanske samarbeidspartnarar indirekte støttar krigføring og krigsbrotsverk gjennom ROTC. Ei stormakt som USA er likevel ofte involvert i væpna konflikhtar, og blir også skulda for krigsbrotsverk og brot på menneskerettane. Dersom det skjer, og fakultetet stiller same krav til amerikanske samarbeidspartnarar som israelske, må fakultetet vere budd på å avslutte amerikanske utvekslingsavtaler på etisk grunnlag.

3.6 Avtaler med lærestadar i land som bryt menneskerettane

Sidan det i sak 17-24 ikkje er gjort greie for ein generell terskel eller prinsipp for etisk standard til land og lærestadar fakultetet har utvekslingsavtaler med, inviterer eg fakultetsstyret til å diskutere dette på generelt grunnlag. Det kan vere ulike syn på kvar grensa går og kva omsyn som er viktige.

Fakultetet er eit statleg organ og staten er etter Grunnlova § 92 og EMK artikkel 1 pålagt å respektere og sikre menneskerettane, inkludert retten til å leve i eit demokrati. Sjølv om den rettslege plikta neppe kan overførast direkte til utvekslingsavtalene til fakultetet, kan det likevel argumenterast for at menneskerettane utgjør ein rimeleg etisk standard å stille til utvekslingsavtalene. Fakultetet har til dømes utvekslingsavtaler med lærestadar i Tyrkia og Ungarn, som begge har hatt ei svært negativ demokratisk og rettsstatleg utvikling dei siste åra. Dersom fakultetsstyret meiner at oppseiing av utvekslingsavtaler er eit nyttig verkemiddel for å markere misnøye med utviklingstrekk eller folkerettsbrot i andre statar, kan grove brot på internasjonale menneskerettskonvensjonar vere ein mogleg standard. Reint praktisk vil det

²⁴ <https://www.todaysmilitary.com/education-training/rotc-programs>

²⁵ <https://army.psu.edu/>

likevel vere krevjande å kontrollere ein slik etisk standard for dei mange utvekslingsavtalene fakultetet har.

Kva enn den etiske standarden skal vere, og kva land det enn gjeld, så er motomsynet det at studentutveksling har som føremål å skape dialog og forståing på tvers av land og kulturar, sjå punkt 2.2. Dette er grunnen til at både fakultetet og UiB har utvekslingsavtaler med land som ikkje er fungerande demokrati, ikkje respekterer akademisk fridom, og som er skuldige i grove brot på folkeretten og menneskerettane. Tanken er at studentutveksling er eit gode i seg sjølv og som på sikt vil styrke demokratiet, rettsstaten og menneskerettane i andre land og med det bidra til å løyse samfunnsutfordringar både i dei einskilde landa og globalt. Desse omsyna såg fakultetsstyret vekk frå i sak 17-24. Om fakultetsstyret ikkje vil snu, må det vere villig til å sjå vekk frå dei same omsyna for andre utvekslingsavtaler også.

4. Framlegg til vedtak

1. Fakultetsstyret gjer om vedtak 17-24. Fakultetet seier ikkje opp utvekslingsavtalen med Universitetet i Tel-Aviv.
2. Dersom punkt 1 ikkje blir vedteke: Fakultetet seier opp utvekslingsavtaler med følgjande universitet:
 - National Research University - Higher School of Economics (Russland)
 - China Foreign Affairs University (Kina)
 - China University of Political Science and Law (Kina)
 - City University of Hong Kong (Kina)
 - Fudan University (Kina)
 - Peking University (Kina)
 - Renmin University of China (Kina)
 - Shandong University (Kina)
 - The Chinese University of Hong Kong (Kina)
 - Tsinghua University (Kina)
3. Dersom punkt 1 ikkje blir vedteke: Det juridiske fakultetet ber Universitetsstyret ved UiB om å seie opp utvekslingsavtaler med følgjande universitet:
 - Makerere University (Uganda)
 - Birzeit University (Palestina)

Bergen 9. april 2024

Professor Eirik Holmøyvik, medlem av fakultetsstyret for gruppe A

MERKNADER TIL FORSLAG OM OMGJØRING AV VEDTAK – TEL AVIV UNIVERSITY

1. Innledning

Vi viser til Eirik Holmøyviks forslag om omgjøring av fakultetsstyrets vedtak av 19.03.24 om å avslutte utvekslingsavtalen med Tel Aviv University. Som forslagsstillere for vedtaket, og gruppe B-representanter i styret, vil vi knytte noen merknader til det vi på mange punkter mener er en feilaktig fremstilling av saken. Slik vi ser det, har ikke Holmøyvik presentert ny informasjon eller nye argumenter som tilsier at fakultetsstyrevedtaket bør omgjøres.

Holmøyvik har i tillegg til saksforslaget uttalt seg om sine synspunkter i Bergens Tidende og i Khrono.¹ Vi legger til grunn at de fleste styremedlemmene har lest disse innleggene, slik at de også er med på å farge saken, og vil derfor undervegs også kommentere enkelte av påstandene som er fremmet der.

2. Er avslutningen av utvekslingsavtalen et inngrep i akademisk frihet?

Et av argumentene Holmøyvik anfører for omgjøring av vedtaket, er at det å si opp avtalen innebærer et stort inngrep i den akademiske friheten. Til det vil vi innlede med å si at vi selvsagt er enige i at studentutveksling har en stor verdi. Samtidig vil vi påpeke at hvilke land studentene kan reise til, avhenger av hvilken «katalog» med utvekslingsavtaler det juridiske fakultetet til enhver tid har. Det er mange land i verden fakultetet *ikke* har utvekslingsavtaler med, uten at det blir sett på som en fare for den akademiske friheten. Om man skulle sette likhetstegn mellom forskeres akademiske frihet og frihet til studentutveksling, måtte premisset være at studenter *kan* reise hvor de vil. Det kan de ikke, fordi det er opp til fakultetet å bestemme hvilke institusjoner man skal ha utvekslingsavtaler med. Vi har derfor vanskelig for å se at det å si opp en utvekslingsavtale skal ha slike konsekvenser for den akademiske friheten som det Holmøyvik anfører.

Tidligere rektor ved UiB, Sigmund Grønmo, peker på nettopp dette i en kronikk i Khrono, der han skriver om utvekslingsavtaler og annet institusjonelt samarbeid at «[...] beslutninger om prioriteringer og omprioriteringer av samarbeidsrelasjoner og ressursbruk foretas av universitetene hele tiden, med varierende begrunnelser. En begrunnelse knyttet til akademisk boikott ville være spesiell og uvanlig, men begrunnelsen ville ikke i seg selv føre til at beslutningen får andre konsekvenser for den akademiske friheten enn slike beslutninger alltid får. Selv om universitetet ikke har institusjonelle relasjoner til et bestemt universitet, kan de enkelte forskerne stå fritt til å videreføre eller innlede samarbeid med kolleger fra dette universitetet.»²

Holmøyvik viser i sin begrunnelse til en kronikk av Hans Petter Graver. Premisset for Gravers kronikk er imidlertid at man står overfor en boikott som gjør «inngrep i den enkeltes frihet til å bestemme innhold og metoder i egen forskning». Graver skriver mellom annet at «norske institusjoner har først og fremst ansvar for norske forskeres akademiske frihet. Den nylig vedtatte universitets- og høyskoleloven, sier at universiteter og høyskoler skal fremme og verne akademisk frihet og dem som utøver den.»³ Det å si opp en utvekslingsavtale medfører imidlertid ingen begrensninger i den enkelte forskers frihet til å bestemme innhold eller metoder i egen forskning, og heller ikke for forsker-til-forsker-samarbeid med israelere. Argumentasjonen til Graver er derfor ikke treffende for vår situasjon.

¹ <https://www.bt.no/politikk/i/xgxw8B/eirik-holmoeyvik-mener-at-det-juridiske-fakultet-driver-med-dobbeltmoral> og <https://www.khrono.no/vil-ha-omkamp-om-utvekslingsavtale-med-israelsk-universitet/863873>

² <https://www.khrono.no/akademisk-boikott-og-akademisk-frihet-pa-ulike-samarbeidsnivaer/865971>

³ <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/15QqQK/akademisk-boikott-er-autoritaert-og-prinsipploest>

Det at forsker- til-forsker-samarbeid ikke berøres av at institusjonelt samarbeid blir avsluttet, ble også presisert av Kunnskapsdepartementet, da universitets- og høyskolesektoren ble bedt om å legge alle utvekslingsavtaler med Russland på is.⁴ I brevet som gikk ut fra departementet, ble det også poengtert at beslutningen innebar «ikke en akademisk boikott av Russland».⁵

Vi finner grunn til å nevne at vi ikke har lagt merke til at noen innen akademia har hevet røsten og påstått at den akademiske friheten er truet i forbindelse med at utdanningsinstitusjonene ble bedt om å fryse de russiske utvekslingsavtalene, til tross for at begrunnelsen for den avgjørelsen langt på vei må sies å være den samme som den vi har anført i denne saken.

Holmøyvik har også en anførsel om at det å si opp utvekslingsavtalen innebærer en «forskjellsbehandling» mellom studenter og ansatte, siden det bare er studenter som blir berørt. Årsaken til dette er imidlertid at det eneste institusjonelle samarbeidet fakultet har med Tel Aviv University er en utvekslingsavtale; det er altså ingen andre samarbeidsavtaler å si opp. Konsekvensen er dessverre at studentene våre får én mindre utvekslingsavtale å velge mellom, men at dette er uforståelig forskjellsbehandling er vanskelig for oss å se. Sagt på annen måte: Vi har ikke gått inn for å beholde institusjonelle samarbeid med Tel Aviv University som gagnar de akademisk ansatte ved vårt fakultet og samtidig sagt opp institusjonelle samarbeid som ganger studentene. *Det ville vært forskjellsbehandling.*

Vi viser ellers til at selv om det å avslutte utvekslingsavtaler rammer studentene, vedtok Studentparlamentet den 31.01.24 en resolusjon der det blant annet slås fast at det mener at UiB skal «avslutte utvekslingsavtaler med institusjoner som bidreg til krigføring som er i strid med folkeretten». Bakgrunnen for saken var Israels krigføring i Gaza. 20 stemte for, 1 stemte mot, 2 var avholdende.⁶

3. Påstanden om «dobbeltmoral»

Det mest sentrale argumentet til Holmøyvik synes å være at det å si opp avtalen med Tel Aviv University er «dobbeltmoralsk», fordi vi ikke har sagt opp andre utvekslingsavtaler på grunn av etiske problemstillinger.

Til dette vil vi for det første peke på at Holmøyviks fremstilling, særlig i media, gir inntrykk av at vi som forslagsstillere har tatt for oss alle utvekslingsavtaler i fakultetets katalog og plukket oss ut Israel som mål. Slik er det ikke. Vi har fremmet forslag om å avslutte avtalen med Tel Aviv University fordi situasjonen i Gaza er så prekær og etter vårt syn krever umiddelbar handling. Vi har *ikke* tatt stilling til om det er andre avtaler som også burde avsluttes. Vi har selvsagt ikke noe imot at det utarbeides generelle retningslinjer for oppsigelse av avtaler på etisk grunnlag. Men det at det per i dag ikke finnes slike retningslinjer, kan ikke gjøre oss handlingslammet i en sak som krever at det tas standpunkt nå.

En del av bakgrunnen for at vi fremmet vårt forslag, var for øvrig at dekanen uttalte til BT at saken ikke hadde vært oppe i styret, men at «[f]or min del mener jeg at boikott bare er aktuelt ved grove folkerettsbrudd».⁷ Da vi fremmet forslaget, var det nettopp fordi *vi* mente at den terskelen det ble gitt uttrykk for – grove folkerettsbrudd – var nådd i denne saken, og at styret derfor burde behandle saken.

Noe annet vi reagerer på, er at Holmøyvik bruker Russland til å argumentere for dobbeltmoralen. Fakultetets utvekslingsavtale med det russiske universitetet er som omtalt allerede lagt på is. Selv om

⁴ <https://www.regjeringen.no/contentassets/ff876d79345c4d908e49410fb004adb4/sectorbrev-informasjon-om-konsekvenser-av-krigen-i-ukraina-for-hoyere-utdannings-og-forskning.pdf>

⁵ Se ibid s. 1. Det samme ble lagt til grunn av universitetsstyret ved UiB i møtet 07.03.24.

⁶ Se protokollen her: https://drive.google.com/drive/folders/1XSaVGBdcbUY_IXTJpOXu8QKbYWAPVH2t

⁷ <https://www.bt.no/innenriks/i/kE2zQQ/gaza-israel-juridisk-fakultet-ved-uib-vil-ikke-avslutte-avtale-med-israelsk-universitet>

dette er gjort etter oppfordring fra departementet, er resultatet uansett at det er markert at vi, slik situasjonen er nå, ikke ønsker noe samarbeid med det russiske universitetet.

Vi er samtidig enige i at reaksjonene overfor Tel Aviv University og det russiske universitetet med fordel kunne vært like. Vi ser likevel større praktiske vanskeligheter med å fryse en avtale når det er fakultetet som står for det. De russiske avtalene vil ligge på is til departementet bestemmer det motsatte. Om vi skal fryse avtalen med Tel Aviv University, må vi eventuelt fastsette vilkår for "opptining". Når det handler om en enkelt avtale, er det etter vårt syn oppsigelse som er det aktuelle alternativet, og det var derfor det som ble foreslått. Vi antar at det å inngå en ny utvekslingsavtale med Tel Aviv University ikke blir hverken enklere eller vanskeligere enn å gjenoppta avtalen, når begrunnelsen for reaksjonen uansett ville vært den samme.

4. Forsøk på nedtoning av alvoret i den konkrete saken

Både saksfremlegget til Holmøyvik og uttalelsene hans i media, bærer preg av et forsøk på å nedtone alvoret i det som foregår i Gaza. Det blir brukt mye tid på å forklare situasjonen i Russland, der utvekslingsavtalene altså allerede ligger på is, Kina, og i tillegg noen land som fakultetet *ikke* har utvekslingsavtaler med. Når det gjelder Israel, begrenses opplysningene i saksframlegget til et argument om at krigføringen i seg selv ikke var folkerettsstridig på vedtakstidspunktet. Samlet er dette egnet til å skape et bilde av at situasjonen ikke er slik vi har beskrevet, og at det *derfor* er problematisk at vi sier opp akkurat denne avtalen.

Vi vil presisere at det at Den internasjonale domstolen (ICJ) ikke påla Israel å stanse krigføringen, ikke medfører at krigføringen i seg selv er lovlig under folkeretten. Det var ikke det spørsmålet ICJ tok stilling til.⁸ Her er vi inne i krevende spørsmål knyttet blant annet til Israels rett til selvforsvar og hvor langt denne retten strekker seg. Dette er spørsmål vi på ingen måte berørte i saksnotatet til forrige styremøte, og som vi mener det er lurt å holde utenfor saken. Hvis vi legger til grunn at Israel har sin selvforsvarsrett i behold, må utøvelsen av denne selvsagt uansett skje i henhold til både Folkemordkonvensjonen og gjeldende humanitærrett. Vårt poeng står seg dermed: ICJ konkluderte med det er plausibelt at Israel begår folkemord i Gaza, og FNs generalsekretær mener at Israel begår klare folkerettsbrudd i sin krigføring. Det er ingen holdepunkter for at anklagene om klare folkerettsbrudd begått av Israel er svekket.

Krigen i Gaza har til nå kostet over 33.000 palestinske liv, og minst 14.500 av disse er barn. Over 76.000 er skadet, minst 244 hjelpearbeidere og 181 FN-ansatte er drept, og 1,7 millioner – over 75 % av befolkningen i Gaza – er internt fordrevet. Det er anslått at det er 50 000 akutt underernærte barn i Gaza.⁹

Mistanken om at det begås folkemord på palestinerne har blitt *styrket* etter at vedtaket i fakultetsstyret ble fattet. Den 25.03.24 la FNs spesialrapportør for menneskerettighetssituasjonen i okkuperte palestinske områder, Francesca Albanese, frem en rapport for FNs Human Rights Council med tittelen "Anatomy of a Genocide".¹⁰ Vi anbefaler alle å lese denne rapporten, som mellom annet konkluderer med følgende:

⁸ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel), se <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240126-ord-01-00-en.pdf>

⁹ Tallene er hentet fra FN: <https://fn.no/nyheter/gaza-krisen-de-siste-tallene-og-fns-respons#Dødsfall-2>. Se også NRK 11.04.24: <https://www.nrk.no/nyheter/usaid-hungersnod-er-na-et-faktum-i-gaza-1.16840870>

¹⁰ Rapporten kan leses her: <https://www.un.org/unispal/document/anatomy-of-a-genocide-report-of-the-special-rapporteur-on-the-situation-of-human-rights-in-the-palestinian-territory-occupied-since-1967-to-human-rights-council-advance-unedited-version-a-hrc-55/>

93. The overwhelming nature and scale of Israel's assault on Gaza and the destructive conditions of life it has inflicted reveal an intent to physically destroy Palestinians as a group. This report finds that **there are reasonable grounds to believe that the threshold indicating the commission of the following acts of genocide against Palestinians in Gaza has been met:** killing members of the group; causing serious bodily or mental harm to groups' members; and deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part. Genocidal acts were approved and given effect following statements of genocidal intent issued by senior military and government officials.

[...]

95. **Israel's genocide on the Palestinians in Gaza is an escalatory stage of a longstanding settler colonial process of erasure.** For over seven decades this process has suffocated the Palestinian people as a group – demographically, culturally, economically and politically –, seeking to displace it and expropriate and control its land and resources. The ongoing Nakba must be stopped and remedied once and for all. This is an imperative owed to the victims of this highly preventable tragedy, and to future generations in that land.» (vår utheving)

Francesca Albanese har også, som sin forgjenger Michael Lynk, konkludert med at Israel i sin okkupasjon av de palestinske områdene driver et apartheidregime. Palestinerne blir undertrykte, diskriminerte og forfulgte fordi de er palestinere.¹¹ Selv om det er den akutte situasjonen i Gaza som var grunnlaget for vårt forslag om å si opp avtalen, og er grunnen til at vi mener vedtaket bør opprettholdes, så er denne situasjonen også en del av totalbildet.

I sin omtale av Makarere universitetet i Uganda – som UiB har en avtale med, men *ikke* juridisk fakultet – synes Holmøyvik å være enig i at det ikke er alle avtaler vi bør stå inne for. Holmøyvik siterer på s. 9 den kenyansk-amerikanske poeten Mũkoma wa Ngũgĩ sin begrunnelse for å boikotte universitetet i Makarere: «We have to draw a line somewhere and blatant telegraphed hate is as a good place as any. When it comes to human rights, we simply cannot have hierarchies.»

Vi synes dette er et veldig treffende sitat. Det er ikke alt vi skal godta; et sted må grensen gå. Når Israel begår det som er et sannsynlig folkemord på palestinerne i det okkuperte Gaza, og vårt samarbeidsuniversitet støtter opp om denne krigføringen, mener vi grensen er nådd.

Når det gjelder Tel Aviv University fastholder vi at universitetet som institusjon har støttet aktivt opp om krigføringen, mellom annet ved å gi stipend til studentsoldatene. Vi har imidlertid aldri påstått at universitetet *deltar* i krigføringen, slik Holmøyvik mer enn antyder når han uttaler til BT at det «er ingen bevis for at Tel Aviv University aktivt deltar i krigføringen». Det å delta i krigføring, er noe annet enn å støtte den. I denne sammenhengen vil vi også nevne at vi reagerer på at Holmøyvik sidestiller situasjonen i Israel med amerikanske universiteter som støtter sine soldater. Det er ikke det å støtte soldater i seg selv som er det problematiske, men støtten til soldater som skal ut i en krig som sannsynligvis handler om *folkemord*.

5. Betydningen av at israelerne har akademisk frihet

Holmøyvik viser til at det er akademisk frihet ved israelske universiteter, som et argument for å opprettholde avtalen. Til BT uttalte han at det å si opp utvekslingsavtalen medfører at vi ikke lenger får høre de kritiske stemmene i Israel. Vi kan ikke se at Holmøyvik har noe grunnlag for denne påstanden. Det å si opp en utvekslingsavtale, innebærer ingen «knebling» av israelske forskere. Tvert imot vil vi hevde at når vestlige samarbeidspartnere sier opp utvekslingsavtaler, er det en støtte til de forskerne som eventuelt er motstandere av det som foregår i Gaza.

¹¹ Se <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/israels-55-year-occupation-palestinian-territory-apartheid-un-human-rights> og <https://fn.no/nyheter/fem-ting-du-boer-vite-om-israels-brudd-paa-palestinernes-rettigheter>. Også israelske B'Tselem har konkludert med at situasjonen faller inn under FNs apartheidsdefinisjon. Det samme har Human Rights Watch. Se <https://www.btselem.org/topic/apartheid> og <https://www.hrw.org/report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution>

Vi vil samtidig presisere at vi aldri har fremsatt et krav om at «et israelsk universitet skal ta avstand fra at deres eget land forsvarer seg mot terror», slik Holmøyvik hevder i BT samtidig som han legger til at vi med et slik krav oppfører oss «veldig arrogant». At vi skal ha fremsatt et slikt krav kjenner vi oss ikke igjen i, og vi lurer på hvor Holmøyvik tar dette fra.

Vi vil ellers peke på at det at israelske universiteter har akademisk frihet, hjelper palestinerne like lite i den pågående situasjonen som at Israel, i motsetning til andre land Holmøyvik omtaler, er et demokrati¹²: Om det er et demokrati eller et diktatur, et land med eller uten akademisk frihet for sine egne, som utsetter en annen folkegruppe for apartheid og det som trolig er et folkemord, har *ingen betydning* for den folkegruppen som utsettes for dette.

6. Respekten for fakultetsdemokratiet

Vi kan som omtalt innledningsvis ikke se at det har kommet frem nye opplysninger eller argumenter som taler for at det vedtaket som ble truffet i fakultetsstyret bør omgjøres.

Det var Israel som var gjenstand for vårt forslag, og derfor situasjonen i Gaza og ved universitetet i Tel Aviv som ble beskrevet, og ikke andre land og institusjoner. Om det også skal reageres overfor andre institusjoner vi har avtaler med, blir etter vårt syn en sak for seg. Vi er derfor ikke enige med Holmøyvik i at saksutredningen – slik den fremstod samlet på bakgrunn av vårt forslag og ledelsens saksfremstilling og alternative vedtaksforslag – var mangelfull fordi den ikke tok opp andre utvekslingsavtaler fakultetet har.

Når det gjelder universitetene som har utvekslingsavtaler med UiB, men ikke med vårt fakultet, kan vi ikke se at fakultetsstyret i forbindelse med denne saken har noen grunn til å «anmode» universitetsstyret om å gjøre noe med disse. Det kan i alle tilfeller ikke vært en mangel ved vår saksfremstilling at vi ikke inkluderte et forslag om hva UiB sentralt skal gjøre med sine avtaler.

Det å endre mening om en vanskelig sak er selvsagt lov, og et styrevedtak står bare til det blir erstattet av et nytt. Etter vårt syn vil det likevel være å vise liten respekt for fakultetsdemokratiet om en sak omgjøres i påfølgende styremøte fordi sammensetningen av styremedlemmer er en annen enn ved første behandling. Når fakultetsstyret har avgjort en sak, bør vedtaket respekteres, selv om man er uenig i resultatet.

Bergen, 25.04.24

Marthe Engedahl, Martin Mindestrømmen og Siv Elén Årskog Vedvik

¹² Siden det ofte blir pekt på at Israel er et demokrati, er det grunn til å nevne at i rapporten til Varieties of Democracy (V-Dem) fra 2023, har Israel falt ut av kategorien "liberal democracy". Grunnen er i hovedsak lovendringer som innskrenker Høyesteretts kompetanse til å prøve Knessets lover, og den økende bruken av tortur. Se rapporten her: https://v-dem.net/documents/44/v-dem_dr2024_highres.pdf

Juridisk fakultet
Her

Bemerkning til professor Holmøyviks forslag om ny avtale med TAU

Siden fakultetsstyret avviklet avtalen med TAU ved vedtak 19. mars 2024, er de etiske hensyn som begrunnet flertallsvedtaket bare blitt enda mer tungtveiende ut fra situasjonen særlig i Gaza.

Det er blitt stadig mer klart at det begås et folkemord på palestinerne Gaza, som kommer i tillegg til krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten.

Hvis man konservativt anslår at hvert barn i Gaza har vært utsatt for minst 20 alvorlige brudd på barnekonvensjonen siden 7. oktober, betyr det minst 20 millioner alvorlige menneskerettsbrudd mot barna på Gaza de siste seks måneder. Nedslaktingen av kvinner og ufattelig mange barn, helsearbeidere, akademikere, studenter, journalister og FN-personell, er helt uten sidestykke i vår tid. Det samme gjelder omfanget av fysisk destruksjon av boliger, sykehus, helsestasjoner, museer, moskeer, universiteter og skoler. Israel gjør narr av folkeretten, slik Amnesty International nylig har uttalt. Dette fremgår også ved at Israel ikke bryr seg om rettsordrene fra ICJ, vedtak i FNs sikkerhetsråd, rapporter og uttalelser fra øvrige FNs organer eller råd fra andre land. Målet er tydeligvis å ødelegge alle forutsetninger for et levedyktig palestinsk samfunn i Gaza og et fritt Palestina på de palestinske territorier Gaza, Vestbredden og Øst-Jerusalem, ved siden av Israel.

Israel er i dag styrt av hva vi med god grunn kan kalle ekstremister og kriminelle ledere. Universiteter som TAU deltar aktivt i alvorlig kriminalitet: opprettholdelse av ulovlig okkupasjon, apartheid, og medvirkning til folkemord og andre forbrytelser. Over 6000 studenter og ansatte ved TAU deltar i omfattende forbrytelser mot sivile og mottar særlig godtgjørelse og anerkjennelse fra TAU og den israelske staten for innsatsen. Dersom det begås forbrytelser mot menneskeheten mot hele eller store deler av sivilbefolkningen i Gaza, eller folkemord, favner medvirkningsansvaret svært vidt og omfatter i utgangspunktet alle soldater og offiserer i IDF. Det er ikke straffriende om man er innkalt eller utfører verneplikt for landet sitt, verken etter folkeretten eller norsk rett. Det personlige medvirkningsansvaret gjelder uansett. Det har også Høyesterett slått fast. Både materiell og psykologisk støtte til medvirkning vil kunne omfattes.

Israelsk-jødiske Maya Wind og andre har dokumentert ganske så detaljert hvilken rolle TAU og det juridiske fakultet der har spilt og spiller i den brutale okkupasjonen og tilraningen av palestinsk land, og i å ha tilrettelagt med falske folkerettsdoktriner nettopp for den type forbrytelser som er begått og stadig begås mot sivilbefolkningen i Gaza. Et bakkeangrep mot Rafah er planlagt og ifølge Israel nært forestående, noe som alle uavhengige eksperter mener vil være katastrofalt.

Å beslutte innledet institusjonelt samarbeid med TAU i denne situasjonen gjennom et statlig vedtak, vil ikke bare være uklokt, men uforsiktig, og skadelig for fakultetet og dets studenter. Mange vil da med rette og for all fremtid kunne assosiere Det juridiske fakultet i Bergen og flertallet i fakultetsstyret med et historisk folkemord.

Terje Einarsen
Professor i folkerett
26. april 2024

Studentutveksling med Universitetet i Tel Aviv

Oversyn over skrivet

I lys av saksinnlegget frå Engedahl, Mindestrømmen og Vedvik av 25. april 2024 verkar det naudsynt å skriva til styre for å betra styret sitt informasjonsgrunnlag knytt til kva den internasjonale domstolen har, og ikkje har, meint. Og når ein fyrst skriv verkar det vidare på sin plass å meina noko om den prinsipielle sida av saka, og det er vanskeleg i avslutning å utelata eit meir personleg hjertesukk.

Det er alt i innleiinga viktig å framheva at ikkje noko av det som står i her meint å underdriva verken den desperate humanitære situasjonen på Gazastripa eller tilhøva for dei gjenverande gisla. Styret må etter mitt syn òg unngå å stilla dei ulike typene av menneskeleg lidning som ligg i konflikten opp mot kvarandre. For dei som står i konflikten kan ei påført lidning verka rettferdiggera ei annan, men slik bør ikkje me nærma oss denne eller andre situasjonar.

Den internasjonale domstolen

Den internasjonale domstolen representerer eit av dei mest sentrale organ for folkeretten i det internasjonale samfunnet. Ettersom det internasjonale samfunnet ikkje har oppretta noko handhevande organ generelt, eller spesielt knytt til domstolen, føreligg det ikkje tvangsmakt utan gjennom Tryggingsrådet som syta for gjennomføring av domstolen sine avgjerder. Domstolens legitimitet er difor heilt sentral for at den skal kunne halda fram å tena sin sentrale funksjon. Det er difor svært viktig at domstolen sine avgjerder ikkje vert trekt lengre enn det er grunnlag for.

I skrivet frå Engedahl, Mindestrømmen og Vedvik av 25. april 2024 heiter det at

Vårt poeng står seg dermed: ICJ konkluderte med det er plausibelt at Israel begår folkemord i Gaza, og FNs generalsekretær mener at Israel begår klare folkerettsbrudd i sin krigføring. Det er ingen holdepunkter for at anklagene om klare folkerettsbrudd begått av Israel er svekket.

Nedanfor føl ein relativt omfattande sitring frå domstolen for å fokusera fram kva domstolen har gjort og ikkje. Det er etter mitt syn, av dei grunnar som er omtala over, svært uheldig å nytta domstolen sin autoritet for å fremma eit bestemt narrativ om dette ikkje har grunnlag i domstolen sine faktiske utsegner. Ei framstilling av situasjonen som klårare enn den er forledar òg styret til å treffa vedtak på sviktande grunnlag.

For at domstolen skal gje mellombelse åtgjerder er der to grunnleggande vilkår som må innfriast. Domstolen må for det fyrste finna det plausibelt at den påståtte retten som vert gjort gjeldande føreligg samt at den som gjer kravet gjeldande har høve til dette, og for det andre må det vera fare for tilstrekkeleg kvalifisert skade om domstolen ikkje gjev mellombels åtgjerd.

I saka mellom Sør Afrika og Israel knytt til Folkemordkonvensjonen vart dette, så langt gjeld kravet om det plausible, formulert slik

At this stage of the proceedings, however, the Court is not called upon to determine definitively whether the rights which South Africa wishes to see protected exist. It need only decide whether the rights claimed by South Africa, and for which it is seeking protection, are plausible. Moreover, a link must exist between the rights whose protection is sought and the provisional measures being requested (*Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 16 March 2022, I.C.J. Reports 2022 (I), p. 224, para. 51*).¹

Domstolen sin konklusjon på plausibilitetsspørsmålet er så utforma slik

In the Court's view, the facts and circumstances mentioned above are sufficient to conclude that at least some of the rights claimed by South Africa and for which it is seeking protection are plausible. This is the case with respect to the right of the Palestinians in Gaza to be protected from acts of genocide and related prohibited acts identified in Article III, and the right of South Africa to seek Israel's compliance with the latter's obligations under the Convention.²

Det domstolen sa var med andre ord ikkje at "det er plausibelt at Israel begår folkemord i Gaza", men at det er plausibelt at den palestinske befolkninga, under Folkemordskonvensjonen, har krav på å ikkje verta utsett for folkemord, og at Sør Afrika har høve til å gjera denne retten gjeldande for domstolen. Om det er plausibelt at det pågjekk eller pågår eit folkemord seier ikkje domstolen noko om.

Det kan vera tenleg òg å visa til erklæringa dommar Nolte hefta ved domstolen si fellesgrunngeving, der han framheva at

The Court is not asked, in the present phase of the proceedings, to determine whether South Africa's allegations of genocide are well founded. At this stage, the Court may only examine whether the circumstances of the present case, as they have been presented to the Court, justify the ordering ("indication") of provisional measures to protect rights under the Genocide Convention which are at risk of being violated before the decision on the merits is rendered.³

Og vidare

At this stage of the proceedings, the Court is not called upon to determine definitively whether there have been violations of the rights under the Genocide Convention which South Africa wishes to see protected, but only whether these rights are "plausible" and whether there is a "real and imminent risk of irreparable injury" to them before the Court renders its judgment on the merits.⁴

¹ *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 26 January 2024, para 36.

² *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 26 January 2024, para 54. Sjå òg *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 28 March January 2024, para 25.

³ *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 26 January 2024, declaration by Judge Nolte, para 5.

⁴ *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 26 January 2024, declaration by Judge Nolte, para 9. Som Nolte påpeikar i det vidare i sine merknadar tydar dette ikkje at ikkje ei viss grad av faktisk fundering er naudsynt. Men dette som eit element i vurderinga av plausibilitet må skiljast frå at dei faktiske omstenda må grunnje at det er plausibelt at retten er krenka. Sjå elles i same retning erklæringa frå dommar Bhandari, *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 26 January 2024, declaration by Judge Bhandari, para 9.

Det er så ein rik mediedebatt knytt til domstolen sine avgjerder som har ein tendens til å gjera gjeldande at domstolen fann folkemord plausibelt.⁵ Og det er rett at domstolen ikkje har halde sin sti rein på feltet; faktiske element har òg vore i fokus tidlegare ved avgjerder om mellombelse åtgjerder. Avgjerdene her har likevel som over framheva klåre uttrykk for at ein meint å halda seg til den tradisjonelle tilnærminga der det er retten som skal vera plausibel, ikkje saka som så. Denne forståinga er og framheva av domstolen sin president då avgjerda vart avsagt, Joan Donoghue.⁶

Det er truleg meir relevant for styret si vurdering å leggja vekt på den andre delen av domstolen si vurdering knytt til den faren dei plausible rettane er utsett for. For desse la domstolen til grunn

In light of the considerations set out above, the Court considers that there is urgency, in the sense that there is a real and imminent risk that irreparable prejudice will be caused to the rights found by the Court to be plausible, before it gives its final decision.⁷

Det prinsipielle spørsmålet om å avslutta studentutveksling

Eg deler oppfatninga av at fakultetet ikkje skal handsama spørsmål som dette etter eit tilfeldigheitsprinsipp, men etter ei fastsett tilnærming. Dette er òg av omsyn til fakultetet sitt truverde når ein vel å reagere med å avslutta inngåtte avtalar. Når ein vel å agere annleis no enn tidlegare kastar det eit mistankens lys over motiva for at ein regarar no, eller ikkje reagerte i andre tilfelle, som eg finn svært ukomfortable. Dette kan berre møtast, for framtid, ved å ikkje handtera dette utan rot i generelle retningslinjer.

Utforminga av generelle retningslinjer for dette er svært utfordrande. Gjennomgangen over er mellom anna meint å påpeika at ein ikkje kan knyta seg til institusjonar som den internasjonale domstolen. For det eine fordi det kan vera tilfeldig om saker kjem til domstolen, og for det andre av di det neppe er plausibiliteten i kravet dei tek omsyn til ved mellombels åtgjerd. Og vidare vil det ta svært lang tid før dei treff ei avgjerd av realitet der ein tek stilling til kva som faktisk hende, og når domstolen fyrst gjer dette er terskelen for å konstatera folkemord svært høg. Domstolen har mellom anna formulert det slik

The Court will now examine whether Croatia has established the existence of a pattern of conduct from which the only reasonable conclusion to be drawn is an intent of the Serb authorities to destroy that substantial part of the group.⁸

Realiteten kan dermed godt vera at det er gjort folkemord, sjølv om den internasjonale domstolen meiner beviskravet ikkje er møtt.

Heller ikkje andre organ framstår nærliggande å knyta vurderinga til. Historia syner at det er ein omfattande praksis både for å misbruka og å vika attende for folkemordsanklagen. Det skulle vera tilstrekkeleg å syna til tilhøve mellom Russland og Ukraina, samt den manglande vilja til å nytta folkemordskategorien for Rwanda medan folkemordet pågjekk.

⁵ Sjå til dømes i same lei som skrivet frå Engedhal, Mindestrømme og Vedvik <https://www.ejiltalk.org/icj-indicates-provisional-measures-in-south-africa-v-israel/>.

⁶ <https://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-68906919>.

⁷ *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel), 26 January 2024, para 74.

⁸ *Application of the Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (Croatia v. Serbia) 3. February 2015, para. 407.

Kjem ein til brotsverka ville det òg vera underleg å trekka grensa ved folkemord. Moralsk ville det innebera at det juridiske fakultet heldt det synspunkt at me kan samarbeida med alle, så lenge dei ikkje gjer seg skuldig i folkemord. Skulle ein knyta seg til eit einskilt brotsverk synast det vera meir nærliggande å knyta dette til aggresjonsbrottsverket. Det kunne fungera i relasjonen Russland og Ukraina, men vil møta motstridande – og samansett – argumentasjon i den konflikten saka gjeldt. Det verkar heller ikkje moralsk vera forsvarleg då den menneskelege situasjonen kan vera svært dramatisk utan at ein kan knyta det til aggresjonsbrottsverk.

Her er det etter mitt syn ei vesentleg forfeila tilnærming frå Universitetet sentralt ved å leggja dette på fakulteta. Det vil vera kompliserte faktiske spørsmål som ligg under dei avgjerdene fakultetsnivået må ta, og det er neppe mogeleg for fakultetsnivået å utgreia desse på ein dekkande måte. Styret må difor òg vurdere om dette i det heile kan handterast på fakultetsnivået. Her er det òg sjølv sagt skilnad på å vurdere inngåing av samarbeid og avslutning av samarbeid ved utløp av avtaleperiodar, kontra suspensjon eller brot av samarbeid.

Retningslinjer må og ta føre seg sakshandsaming. Det er underleg for styret ved eit juridisk fakultet å treffa vedtak om å bryta eit samarbeid utan å ha førelagt saka for den institusjonen ein bryt samarbeidet med – i alle fall om ein ikkje legg til grunn at eit slikt samarbeidsbrot vil ha umiddelbare verknader i den faktiske situasjonen.

Verdet av studentutveksling

Når styret skal ta stilling til å avslutta avtalen om studentutveksling med universitetet i Tel Aviv står to klassiske argument mot kvarandre. Statar og institusjonar gjer seg stundom skuldige i så omfattande og grove handlingar eller haldningar at det er vanskeleg å ha ein form for samarbeid. Det klassiske motargumentet er at ein gjennom samarbeid kan søka dialog og påverknad.

Personleg meiner eg vel at samarbeidsargumentet har det med å bli trekt for langt. Vår evne til å påverka er svært avgrensa, og me skal neppe gjera oss store håp om den funksjonen me kan fylla i desse samanhengane – på same måte som me neppe skal ha overdrivne forventningar til kva tyding avslutning av samarbeid har, utover verknaden for den indre sjølvkjensla.

Slik eg har forstått det har heller ikkje dette vore ei aktivt nytta avtale i det siste, slik at nokon påverknad gjennom samarbeid av tyding er det i liten grad tale om.

Det sagt; eg underviser kvar haust i emnet Law of Armed Conflict. Hausten 2023 sette me av to katetertimar til å diskutera både angrepet 7. oktober og den påfølgande israelske reaksjonen – så langt den var komen – under reglane for væpna konflikt samt i relasjon til Folkemordkonvensjonen. Der var tilstade studentar som klårt hadde sympatiar på kvar sine sider i konflikten. Mitt syn var at dette var gode diskusjonar både om retten sin natur, retten si rolle og både konkrete hendingar og sett i samanheng. Mi vurdering var òg at me fekk det til på ein måte som ikkje forsterka skillelinjer, men som om ikkje anna fekk fram ulike perspektiv.

I lys av å faktisk kunne ha fasilitert dialog har eg har vanskeleg for å sjå kva både fakultetet og konflikten vinn på å avgrensa ytterlegare den svært avgrensa dialogfunksjonen me som institusjon kan ha – i alle fall om ein ikkje legg til grunn at vårt standpunkt vil påverka den humanitære situasjonen.

Knut Einar Skodvin